

2823/00.01.06/2021

4.1.2022

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 Valtioneuvosto

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Joensuun kaupungin lausunto keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta. Lausunto tulee toimittaa 14.1.2022 mennessä.

Järjestyksessään toisen ilmastosuunnitelman lähtökohtia ovat EU:n komission ehdottama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja Sanna Marinin hallitusohjelmassa määritellyt ilmastolinjaukset. Komission ehdotuksen mukaan Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Perusskenaarion nykyiset toimet eivät riitä tavoitteiden saavuttamiseen. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa arvioidaan millä toimilla ero saadaan kurottua umpeen, ja miten päästöt vähenevät taakanjakosektorin osalta niin, että hiilineutraaliustavoite on mahdollista saavuttaa.

Joensuun kaupunki lausuu seuraavaa

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman toimenpiteet kohdistuvat ns. taakanjakosektorille eli päästökaupan ulkopuolisille sektoreille maankäyttösektoria lukuun ottamatta. Eri sektoreiden toimenpiteet on pyritty valitsemaan niin että niiden vaikuttavuus olisi mahdollisimman suuri. Kuntasektorin tavoitteiden kannalta tämä on tärkeää, sillä kuntien hiilineutraalius- ja hiilinegatiivisuustavoitteiden saavuttamisessa niin sanottujen ylätasen politiikkatoimenpiteiden merkitys on suuri.

Liikenne

Kunnan kannalta kaikki toimenpiteet, joilla pyritään korvaamaan liikenteen fossiilisia polttoaineita ovat oikean suuntaisia. Tuet, kannustimet ja sääntely ovat välttämättömiä liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi.

Joensuun, monen muun kunnan tavoin, ei ole mahdollista rakentaa sellaista joukkoliikennejärjestelmää, jolla yksityisautoilua voitaisiin merkittävästi

2823/00.01.06/2021

4.1.2022

vähentää tai tavarankuljetukset voitaisiin optimoida. Kuntien rooli liikenteen päästöjen vähentämiseksi on ensisijaisesti tukea vähähiilisen kulkutapa-muutoksen toteutumista.

Sähkö- ja kaasuautojen hankintojen ja jakelu- ja latausinfraan rakentamisen tukeminen ovat hyvä pohja muille toimenpiteille. Autokannan uusiminen ei toteudu ilman toimivaa ja kattavaa jakelu- ja latausinfraa.

Vähähiilisen liikennejärjestelmän kehittämiseen liittyvät toimenpiteet ja puhtaiden ja vähähiilisten ajoneuvojen tuet edistävät kuntalaisten mahdollisuuksia muuttaa kulkutapatottumuksiaan. Tärkeää Joensuun kannalta on, että liikenneväyliä kehitetään myös itä-länsi-suunnassa. Myös välillisillä toimenpiteillä kuten työsuhdematkalipulla ja työsuhdepolkupyöräilyn tuilla kannustetaan vähäpäästöiseen liikkumiseen.

Liikkumistarvetta vähentäviä toimenpiteitä tulee kehittää edelleen. Monipaikkaista etätyötä tulee edistää, palveluja viedä lähelle niitä tarvitsevia, ja erilaisia liikennöinnin ja kuljetusten yhteisratkaisuja kehittää.

Maatalous

Kunta voi osaltaan vaikuttaa maatalouden päästöihin ainoastaan välillisesti, pääosin hankintojen kautta.

Maataloudessa saavutettavat päästövähennykset liittyvät ensisijaisesti siihen, miten kannattavaa tuotantotavan muuttaminen on ja tuetaanko ilmastotoimenpiteitä myös taloudellisesti.

Ruokahävikin pienentäminen on mahdollista kunnan omissa ruokapalveluissa, kouluissa, oppilaitoksissa ja laitoksissa. Toimenpide on hyvä kannustin, sillä hävikin vähentäminen tuo myös kustannussäästöjä.

Hiilensidontamarkkinoiden kehittäminen edellyttää ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävien hiilensidontamarkkinoiden pelisääntöjen kehitystä kansallisesti ja kansainvälisesti. Kompensaatioiden todentaminen on ensisijaisen tärkeää päästökompensaatioiden luotettavuuden varmistamiseksi. Järjestelmän kehittäminen mahdollistaa kunnille paikallisten päästökompensaatiohankkeiden toteuttamisen.

Rakennusten erillislämmitys

Tuet lämmitysmuodon muuttamiselle ja uusiutuvan energian investointeihin ovat tehokkaita toimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi.

Säädösmuutosten kautta voidaan merkittävästi parantaa energiatehokkuutta. Säästösten tiukkeneminen tulisi myös huomioida niiden toteuttamisen valvonnassa, eli vaikuttavuuden todentamista tarvitaan. Energiayhteisöjä koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että se mahdollistaisi myös eri paikoissa tapahtuvan energian yhteisen hyödyntämisen.

Tälläkin sektorilla kunnan suorat vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Kunnan kannalta olennaista on, että tiedot öljylämmityksestä luopuneista kiinteistöistä viedään rakennus- ja huoneistorekisteriin ja sitä kautta niiden vaikutus päästöihin tulee näkyviin kunnan kasvihuonekaasuinventaariossa. Energianeuvonnan tukeminen ja sen liittäminen osaksi rakentamisen ja korjaamisen prosesseja olisivat kunnan kannalta tehokkaita ratkaisuja.

Työkoneet

Työkoneiden osalta toimenpiteet vaikuttavat kuntasektorilla lähinnä puhtaiden käyttövoimien investointien sekä uusien koneinvestointien kautta. Työkoneiden käyttö kuntasektorilla on välttämätöntä infran ja liikenteen toimivuuden kannalta, joten fossiilisten polttoaineiden kallistuminen vaikuttaa suoraan kuntatalouteen. Työkoneinvestoinnit ovat merkittäviä, sillä kyse on erikoiskalustosta. Polttoaineiden kallistuminen ei siten nopeasti vaikuta työkoneiden päästöjen vähenemiseen, vaan enemmän merkitystä on työkoneiden sähköistymisen tukemisella ja biopolttoaineiden jakeluvetoisuuden nostolla.

Jätehuolto

Jätehuollon päästöjen vähentäminen on mahdollista huomioimalla puhtaiden käyttövoimien kriteerit jätteenkuljetusten kilpailutuksissa. Muuten toimenpiteet kohdistuvat pääosin jätteiden käsittelyyn, joka jätteiden polton yleistyttyä sekä biojätteiden erilliskeräilyn laajentuessa keskittyy käsitteilylaitoksiin eikä kuntien omiin jätekeskuksiin.

Kuntien kannalta keskeisiä toimenpiteitä ovat vesijalanjäljen pienentäminen sekä vedenhankinnan ja jäteveden puhdistuksen kasvihuonekaasupäästöjen

vähentäminen. Sähkön ja lämmön tuotanto jätevedenpuhdistuksen omista prosesseista voivat olennaisesti vähentää kasvihuonekaasupäästöjä.

F-kaasut

Kunnan kannalta tämänkin sektorin toimenpiteiden edistäminen liittyy ensisijaisesti hankintoihin ja laitteistojen kunnossapitoon, sekä siihen, että huolehditaan F-kaasuja sisältävien laitteiden F-kaasujen talteenotosta. Toimenpiteiden vauhdittamiseksi tulisivatkin pohtia olisiko siirtymään mahdollista osoittaa avustuksia, jolloin muutos nopeutuisi olennaisesti.

Teollisuus ja muut päästöt

Energiatehokkuus on tärkeä tavoite sekä teollisuudessa että kuntien ilmastotoimissa. Kunnat, joissa rakennuskanta on tullut käyttöikänsä siihen vaiheeseen, että tarvitaan merkittäviä kunnossapitoinvestointeja, joutuvat pohtimaan vaihtoehtoja korjausrakentamisen ja purkamisen välillä. Energiatehokkuuden parantaminen jo olemassa olevassa rakennuskannassa edellyttää kunnilta merkittäviä taloudellisia investointeja. Kunnat voivat toimenpiteillään tukea ilmastopoliittisen suunnitelman päämääriä energiatehokkuuden parantamiseksi. Tähän sekä KETS-toimintaan tarvitaan kannustimia, kuten suunnitelmassa todetaan. Energiatehokkuussopimuksia tulisivatkin kehittää selkeämmiksi ja tukea kuntia niiden seurannassa ja raportoinnissa.

Suunnitelmassa esitetään lisäksi poikkisektoraalisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat useammalle taakanjakosektorille:

Kuntien ja alueiden yhteistyö

Valtion tuki kuntien ilmastotyölle on tuottanut hyviä tuloksia. Uudet rahoitusmahdollisuudet ja päästölaskennan toiminnallinen tuki ovat vieneet ilmastotyötä eteenpäin. Kuntien kannalta on tärkeää, että ilmastotyön rahoitusta jatketaan edelleen, rahoitusta ohjataan paikalliseen energianeuvontaan, ja tarjotaan muita tukevia toimenpiteitä. Käytännön ilmastotyö tehdään ensisijaisesti kunnissa, joten kuntien tukeminen on tärkeää. Alueellisen ilmastotyön tulisi keskittyä ensisijaisesti tukemaan kuntia, eikä rakentamaan väliportaana hallintoon erillistä toimintaa, jolla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia edistää ilmastotyötä kuntatasolla. Alueiden tulisi tukea erityisesti niitä kuntia, joissa ilmastotyö on alkuvaiheessa ja resursseja ei juurikaan ole. Toimenpiteiden tukeminen ja ohjaus on toteutunut erinomaisesti suoraan ministeriötason kautta.

Ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuuden kannalta kuntien ilmastotyötä tulisi tukea niin, että toimenpiteet olisi mahdollista toteuttaa kaupunkiseuduilla kuntarajat ylittäen. Joukkoliikenne, kevyen liikenteen verkostot, energiaverkostot ja monipaikkainen etätyö ovat toimivia ratkaisuja kuntarajat ylittävässä ilmastoyhteistyössä.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Kulutuksesta peräisin olevien kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä sääntely, informaatio-ohjaus, verotus ja kiertotalouden edistäminen ovat avainasemassa. Kunta voi vaikuttaa kulutuslähtöisiin päästöihin välillisesti viestinnän ja neuvonnan kautta.

Kuluttamiseen liittyvien kasvihuonekaasupäästöjen selvittäminen ja laskenta vaatii lisää tutkimusta ja tarkempaa kuntatason kulutustietojen selvittämistä. Tätä on tehty esimerkiksi KULMA-hankkeessa. Työtä tulee edelleen tehostaa ja rahoittaa. Kulutuksen ja erityisesti ruuan, tavaroiden ja palvelujen osalta vaikuttavat ilmastotoimenpiteet edellyttävät kansallisia ja kansainvälisiä toimenpiteitä.

Julkiset hankinnat

Kuntien tekemissä julkisissa hankinnoissa on mahdollista huomioida ilmastonäkökohdat, kun käytettävissä on riittävästi tutkittua tietoa eri tavararyhmien, materiaalien ja palveluiden hiilijalanjäljestä. Tietopohjaa tulee lisätä tukemalla elinkaariarvioiden laatimista ja pilotoimalla uusia ratkaisuja esimerkiksi rakentamisen yhteydessä.

Kiertotalous

Kunnissa kiertotaloustoimenpiteiden toteuttaminen on mahdollista paikallisen ja alueellisen yhteistyön avulla. Valtio voi tukea kuntien kiertotaloustoimenpiteitä solmimalla kuntien kanssa vähähiilisiä kiertotalous-sopimuksia. Kiertotalouden osalta tarvitaan edelleen kannustimia, tutkimusta ja kokeiluja. Tutkimuksen ja pilotoinnin kautta voidaan lisätä tietoa siitä, millaisia vaikutuksia kiertotalouden toimenpiteillä on kasvihuonekaasupäästöihin ja kuntatalouteen. Kunnan kannalta toimenpiteet voivat liittyä esimerkiksi uusiomateriaalien käyttöön rakentamisessa ja peruskorjauksessa sekä kestävyiden ja kierrätettävyyden huomioimiseen hankinnoissa.

2823/00.01.06/2021

4.1.2022

Biotalous

Myös biotaloudessa strategisten tavoitteiden saavuttamien edellyttää tutkimusta ja kannustimia. Kunnan rooli biotalouden edistämisessä on kestävän yritystoiminnan edellytysten luominen. Tätä kunta voi edistää esimerkiksi paikallisen yritysyhteisverkoston avulla.

Muut huomiot

Esitys ei sisällä erillisiä toimenpiteitä rakentamisen eikä maankäytön osalta. Rakentaminen ja infrarakentaminen sisältävät kuitenkin merkittävän päästöjen vähentämisen potentiaalin.

Uuteen kaavoitus ja rakentamislakiin on esitetty lisättäväksi määräys rakentamisen hiilijalanjälkilaskennasta. Tämä on sinänsä hyvä, mutta lisäksi tarvittaisiin laskennan menetelmien kehittämistä ja koulutusta. Laskemien vaikuttavuuden eli todellisuudessa toteutuneiden päästövähennemien seuranta tulisi lisäksi kehittää. Infrarakentamisen osalta tarvittaisiin samanlaisia toimenpiteitä.

Maankäytön suunnitteluun tarvittaisiin myös vastaava laskentaa ja jo olemassa olevien menetelmien ja arviointityökalujen kehittämistä.

Kyseiset asiat sisältyvät osittain suunnitelman eri sektoreille, mutta niitä tulisi erikseen korostaa, koska ne antavat hyvän suunnittelun kautta perustan konkreettisille toimenpiteille. Lisäksi tarvitaan tietopohjan lisäämistä eri rakentamismateriaalien ilmastovaikutuksista, elinkaarianalyyseja ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutusten seuranta.

.

Joensuun kaupunki

Kaupunginhallitus

JAKELU

Ympäristöministeriö